

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ УЧАСНИКІВ АТО ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

© Чижов Д. А. 2016

Здійснено науково-теоретичний аналіз нормативно-правового забезпечення соціального захисту учасників антитерористичної операції та членів їхніх сімей. Проаналізовано перелік основних нормативно-правових актів, що регулюють питання соціального захисту учасників антитерористичної операції, класифіковано нормативно-правові акти з питань соціального захисту учасників антитерористичної операції та членів їхніх сімей із систематизацією їх.

Ключові слова: учасник антитерористичної операції, соціальний захист учасників антитерористичної операції, нормативно-правове регулювання соціального захисту учасників антитерористичної операції.

Д. А. Чижов

НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРАВА НА СОЦИАЛЬНУЮ ЗАЩИТУ УЧАСТНИКОВ АТО И ЧЛЕНОВ ИХ СЕМЕЙ

Проведен научно-теоретический анализ нормативно-правового обеспечения социальной защиты участников антитеррористической операции и членов их семей. Проанализировано перечень основных нормативно-правовых актов, регулирующих вопросы социальной защиты участников антитеррористической операции, классифицированы нормативно-правовые акты по вопросам социальной защиты участников антитеррористической операции и членов их семей путем их систематизации.

Ключевые слова: участник антитеррористической операции, социальная защита участников антитеррористической операции, нормативно-правовое регулирование социальной защиты участников антитеррористической операции.

D. A. Chizhov

REGULATORY FRAMEWORK OF THE RIGHT TO SOCIAL PROTECTION OF THE PARTICIPANTS ATO AND THEIR FAMILY MEMBERS

In the article the scientific and theoretical analysis of the regulatory framework of social protection of participants of the antiterrorist operation and their families; analyzed a list of basic legal acts regulating the issues of social protection of participants of the antiterrorist operation, and classified regulations on social protection of participants of the antiterrorist operation and their families, by their classification.

Key words: member of the antiterrorist operation, social protection of participants of the antiterrorist operation, legal regulation of social protection of participants of the antiterrorist operation.

Постановка проблеми. Проведення з 2014 р. антитерористичної операції (далі – АТО) на території Донецької та Луганської областей України зумовило потребу в формуванні та

вдосконаленні нормативно-правового регулювання соціального захисту учасників цих подій та членів їхніх сімей*.

Нормативно-правові акти, в яких закріплено норми, що безпосередньо пов'язані із забезпеченням права на соціальний захист учасників АТО та їхніх сімей, виконують одну функцію – офіційно засвідчують визнання державою особливостей їх правового статусу та необхідність законодавчого закріплення їхніх прав, свобод та можливостей, отримання соціальних виплат та послуг, реабілітаційних заходів тощо.

Однак сьогодні процес розвитку вітчизняного законодавства про соціальний статус учасників АТО є безсистемним та хаотичним, наслідком чого є його розгалуженість, невпорядкованість, колізійність та прогальність. Зокрема, спостерігається, незважаючи на різке збільшення кількості законів та інших нормативно-правових актів, зниження ефективності законодавства загалом; у зв'язку з нескінченними внесеннями змін та доповнень до законодавства його якість значно погіршилась через поспіх та невідповідність законопроектів, їх внутрішню та взаємну суперечливість, недостатню адекватність реальній соціальній практиці; некритичне запозичення західного досвіду реформ без урахування соціальних реалій України призвело до неможливості приймати та втілювати в життя випереджувальні та чіткі рішення тощо [4, с. 126].

Саме тому, щоб добитись значних позитивних зрушень у системі соціального захисту учасників АТО та членів їхніх сімей, необхідно передусім розробити, прийняти та впровадити ефективне нормативно-правове регулювання зазначеної сфери суспільних відносин.

Аналіз дослідження проблеми. Варто зазначити, що вагомий внесок у розвиток наукової думки з питань соціального захисту населення зробили такі провідні вчені, як М. І. Боднарчук, Н. Б. Болотіна, О. С. Кайтанський, М. В. Кравченко, С. Г. Кузьменко, Р. П. Луцький, Н. М. Мокрицька, М. М. Руженський, М. В. Туленко тощо. Однак зазначені дослідники не акцентували на соціальному захисті учасників антитерористичних операцій.

Мета статті – науково-теоретичний аналіз нормативно-правового забезпечення права на соціальний захист учасників антитерористичної операції та членів їхніх сімей.

Виклад основного матеріалу. Нормативно-правове регулювання соціального захисту учасників АТО спрямоване на формування ефективної системи забезпечення їхніх соціальних прав та свобод, зокрема щодо психологічної підтримки, матеріальної допомоги, санаторно-курортного лікування, гарантій щодо освіти, здійснення протезування в разі втрати функціональних властивостей кінцівок, забезпечення автотранспортом, пільг у сплаті певних видів послуг, пенсійного забезпечення, забезпечення житлом або земельними ділянками, дотримання трудових прав, зокрема щодо збереження місця роботи й середнього заробітку під час участі в АТО тощо.

У нормативно-правових актах, що передбачають соціальний захист учасників АТО, за висновками експертів, спостерігається співіснування «радянського» (соціальне забезпечення, пільги, соціальні та компенсаційні виплати) і новітнього європейського підходу (соціальні послуги, соціальна робота). Більшість соціальних стандартів залишаються деклараціями через застарілість та неефективність чинних механізмів соціального захисту, неадресність, зрівняльний характер і невідповідність системи соціального захисту реальним потребам українського суспільства, неефективність та непрозорість системи бюджетного фінансування соціальних видатків держави, дискусійність прямої дії конституційних норм щодо соціальних прав [3, с. 15].

* Станом на 15 червня 2016 років понад 226 тис. осіб із учасників антитерористичної операції одержали статус учасника бойових дій, інваліда війни, учасника війни. Понад 5 тис. осіб з-поміж членів сімей загиблих (померлих) учасників антитерористичної операції отримали статус сім'ї загиблого. Проте ця цифра не є сталою: кількість ветеранів війни з учасників антитерористичної операції збільшується з кожним днем. На жаль, збільшується також кількість сімей, які втратили своїх батьків, дітей, чоловіків [27].

Конституційне регулювання соціального захисту учасників АТО здійснюється на основі ст. 17 Конституції України. Ця стаття Основного закону України визначає гарантії соціального захисту цієї категорії осіб: «Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їх сімей» [2]. Саме ці конституційні положення є правовою основою для інших законодавчих актів щодо соціального захисту учасників АТО.

Незважаючи на те, що норми Конституції України є нормами прямої дії, вони не можуть детально врегулювати всі аспекти соціального захисту учасників АТО. Тому закріплені Конституцією України норми надалі розвинено і конкретизовано в законах, указах Президента України, постановах Кабінету Міністрів України, наказах міністерств та в інших нормативно-правових актах.

Основними правовими актами, що регулюють права і свободи людини і громадянина, зокрема і учасників АТО, у правовій державі є закони. Саме вони, як вища форма прояву державної волі народу, є правовою основою для всіх інших правових актів. Закон – це нормативно-правовий акт, ухвалений в особливому порядку вищим представницьким органом держави, який регулює найважливіші суспільні відносини, виражає волю (інтереси) більшості населення та володіє вищою юридичною силою [39, с. 372].

У систему законодавчого регулювання соціального захисту учасників АТО входять такі закони України: «Про боротьбу з тероризмом» [6], «Про військовий обов'язок та військову службу» [8], «Про Збройні сили України» [21], «Про Національну гвардію України» [22], «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [31], «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [30], «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист» [32], «Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни» [26], «Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних сил України, та членів їх сімей» [9] та ін. Також дія норм законів України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» [24] та «Про реабілітацію інвалідів в Україні» [28] поширюється на учасників АТО, які стали інвалідами внаслідок участі у бойових діях.

Варто відзначити, що правові норми, які містяться у законах, що регулюють соціальний захист військовослужбовців, не повною мірою відповідають сучасному стану суспільних відносин, соціально-економічним можливостям держави, тому не можуть забезпечити ефективну реалізацію прав і свобод учасників АТО. Спостерігається дублювання правових норм, які містяться у Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [30], у законодавчих актах, що регулюють порядок створення і діяльність різних військових формувань, службовці яких беруть участь в АТО

Соціальний захист учасників АТО також регулюється *підзаконними нормативно-правовими актами*. Підзаконний нормативно-правовий акт – це акт, виданий на основі закону, відповідно до закону і спрямований на його виконання з конкретизацією законодавчих приписів або встановленням первинних норм. Підзаконний акт володіє необхідною юридичною силою. Щоправда, його юридична сила не має такої ж загальності та верховенства, як це властиво закону. Проте акт посідає важливе місце в системі правового регулювання, оскільки забезпечує виконання законів шляхом конкретизованого, деталізованого нормативного регулювання усього комплексу суспільних відносин [39, с. 374].

До системи підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють соціальний захист учасників АТО і видаються на основі Конституції України і законів України, належать: укази Президента України, акти Кабінету Міністрів України, нормативні акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, нормативні акти місцевих органів виконавчої влади, зокрема: *укази Президента України* «Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції» [10], «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 лютого 2015 року «Про заходи щодо створення належної матеріально-технічної бази для лікування, реабілітації та оздоровлення військовослужбовців та інших осіб, які брали безпосередню

участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, а також учасників бойових дій та інвалідів війни» [29]; *постанови Кабінету Міністрів України* (далі – КМУ) «Про затвердження Порядку надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення» [20], «Деякі питання протезування та ортезування виробами підвищеної функціональності за новітніми технологіями та технологіями виготовлення, які відсутні в Україні, окремих категорій громадян, які брали участь в антитерористичній операції та/або забезпеченні її проведення і втратили функціональні можливості кінцівки або кінцівок» [1], «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів із соціальної та професійної адаптації учасників антитерористичної операції (крім військовослужбовців, звільнених у запас або відставку)» [18]; «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті на забезпечення постраждалих учасників антитерористичної операції санаторно-курортним лікуванням» [19]; «Про утворення Міжвідомчого координаційного центру соціально-трудової реабілітації учасників антитерористичної операції, які одержали поранення, контузію, каліцтво або інше захворювання під час участі в антитерористичній операції» [33].

У цій категорії також виокремимо *розпорядження Уряду* «Про затвердження плану міжвідомчих заходів з адаптації до мирного життя учасників антитерористичної операції» [16], «Питання забезпечення учасників антитерористичної операції та сімей загиблих учасників антитерористичної операції земельними ділянками» [5], «Про затвердження плану заходів щодо медичної, психологічної, професійної реабілітації та соціальної адаптації учасників антитерористичної операції» [15].

До підзаконних нормативно-правових актів також належать *накази інших центральних органів виконавчої влади*: Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції про порядок та умови виплати винагороди особам рядового і начальницького складу служби цивільного захисту за безпосередню участь в антитерористичній операції, інших заходах в умовах особливого періоду» [13]; Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Положення про експертну групу з розгляду документів щодо протезування та/або ортезування учасників антитерористичної операції, які втратили функціональні можливості кінцівок» [17]; Міністерства інфраструктури «Про затвердження Інструкції про порядок та розміри виплати винагороди військовослужбовцям Державної спеціальної служби транспорту за безпосередню участь у воєнних конфліктах чи антитерористичній операції, інших заходах в умовах особливого періоду» [12].

Серед нормативно-правових актів аналізованої сфери регулювання варто звернути увагу на *постанови Верховної Ради України*: «Про забезпечення належним медичним обслуговуванням військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу, які зазнали поранення, контузії чи іншого ушкодження здоров'я під час проведення антитерористичної операції на сході України» [11]. Проведення парламентських слухань 19 жовтня 2016 р. у Верховній Раді України парламентських слухань на тему: «Державні гарантії соціального захисту учасників антитерористичної операції, Революції Гідності та членів їхніх родин: стан і перспективи» – дасть змогу комплексно проаналізувати рівень забезпечення державних гарантій у сфері соціального захисту учасників антитерористичної операції та членів їхніх родин, а також сприятиме організації відповідного суспільного діалогу, всебічного публічного обговорення проблемних питань та визначення основних напрямів та перспектив щодо подальшого розвитку системи соціального захисту зазначених категорій осіб [27].

Серед *нормативно-правових актів місцевої (локальної) дії*, що охоплюють окремі території та діють на них, мають локальне значення та відображають політику органів місцевого самоврядування щодо соціального захисту учасників АТО, можна навести приклад Львівської області, де реалізується Програма соціальних виплат у Львівській області на 2015–2019 рр. дітям військовослужбовців, добровольців, волонтерів, які загинули під час участі в антитерористичній операції або померли внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, отриманих у зоні АТО [34].

Ухвалою Львівської міської ради від 31 липня 2014 р. № 3700 затверджено Комплексну програму підтримки учасників антитерористичної операції та членів їх сімей – мешканців м. Львова [14], якою передбачено комплекс заходів, що здійснюються на місцевому рівні з метою фінансової та іншої соціальної підтримки львів'ян, яких скеровують у зону проведення антитерористичних операцій, та членів їхніх родин, сприяння вирішенню питань матеріально-побутового забезпечення учасників АТО, соціально-побутових питань осіб, які брали участь у проведенні АТО, та членів їхніх сімей, а також членів сімей загиблих під час здійснення АТО тощо.

Серед нормативно-правових актів у сфері соціального забезпечення учасників АТО і членів їх сімей необхідно виділити індивідуальні та спеціальні акти.

До *актів індивідуальної дії* (індивідуальні) слід зарахувати рішення про присудження нагород, премій, представлення до чергового звання, рішення щодо демобілізації, а також рішення судових органів з конкретних особистих питань. Зокрема, до актів індивідуальної дії належать рішення про присудження статусів учасників бойових дій Міжвідомчою комісією з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій та виплату одноразової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера. Рішення номерні та поіменні з грифом обмеженого доступу і затверджуються відповідним протоколом.

Серед спеціальних нормативно-правових актів, що поширюються на членів сімей учасників АТО, варто виокремити Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» [23] з відповідними змінами щодо оздоровлення дітей учасників АТО, а також закони України «Про охорону дитинства» [25] та «Про вищу освіту» [7], якими гарантовано державну цільову підтримку для здобуття професійно-технічної та вищої освіти в державних та комунальних навчальних закладах дітям учасників бойових дій, зокрема учасників АТО.

Отже, на сучасному етапі в Україні сформована система нормативно-правових актів, яка регулює питання соціального захисту учасників АТО та членів їхніх сімей, що передбачає: конституційне регулювання (Конституція та конституційні закони); законодавче регулювання (закони України); регулювання підзаконними нормативно-правовими актами.

Ця система характеризується великою кількістю нормативних актів різної юридичної сили, їх непослідовністю, дублюванням правових норм у правових актах різної юридичної сили, відсутністю єдиної термінології, правових механізмів забезпечення соціального захисту військовослужбовців. Правові норми, що містяться в цих актах, не відповідають сучасному стану суспільних відносин, часто декларативні, немає механізмів їх реалізації.

На розгляді у Верховній Раді України* перебувають 153 проекти законів, які передбачають «фрагментарне» оновлення законодавства про соціальний захист учасників АТО. Ці окремі законопроекти спрямовані на вдосконалення законодавства у таких сферах: встановлення підвищеного мінімального розміру допомоги у разі безробіття учасникам антитерористичної операції та іншим ветеранам війни [37]; справедливе призначення та надання субсидій учасникам антитерористичної операції та членам їхніх сімей [35]; підвищення мінімальної пенсії з втрати годувальника членам сімей загиблих учасників антитерористичної операції [36]; посилення соціального захисту військовослужбовців та працівників, які беруть участь в антитерористичних операціях [38] тощо.

Висновки. Для подальшого вдосконалення нормативно-правового регулювання соціального захисту учасників АТО необхідно прийняти єдиний закон, який врегулював би питання соціального захисту, прав і свобод учасників АТО та членів їхніх сімей. Цей закон повинен ґрунтуватися на таких основних положеннях: чітке законодавче визначення питань прав учасників АТО та їх обмежень; законодавче визначення пільг та компенсацій у зв'язку з обмеженням прав та їх відповідність економічним можливостям держави; адресне надання пільг та компенсацій кожному

* Інформація із офіційного інтернет-порталу Верховної Ради України (<http://portal.rada.gov.ua/>), станом на 01 серпня 2016 року.

учаснику АТО чи його сім'ї; наявність гарантій та механізмів реалізації прав учасників АТО; встановлення відповідальності за порушення визначених законом прав учасників АТО.

Лише на основі закону про соціальний захист учасників АТО необхідно розробляти інші нормативно-правові акти з урахуванням особливостей і умов життєдіяльності різних категорій цих осіб та сучасних можливостей соціально-економічного розвитку нашої держави.

1. Деякі питання протезування та ортезування виробами підвищеної функціональності за новітніми технологіями та технологіями виготовлення, які відсутні в Україні, окремих категорій громадян, які брали участь в антитерористичній операції та/або забезпеченні її проведення і втратили функціональні можливості кінцівки або кінцівок: Постанова Кабінету Міністрів України від 01 жовтня 2014 року № 518 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 82. – Ст. 55. 2. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. 3. Кочемировська О. А., Пищуліна О. М. Основні напрямки оптимізації системи соціального захисту в Україні. – К., НІДС, 2012. – 54 с. 4. Ленгер Я. І. Реформування правової системи як засіб підвищення її ефективності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Ленгер Яна Іванівна; Ужгородський національний ун-т. – Ужгород, 2007. – 215 с. 5. Питання забезпечення учасників антитерористичної операції та сімей загиблих учасників антитерористичної операції земельними ділянками: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. № 898-р // Офіційний вісник України. – 2015. – № 72. – Ст. 115. 6. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 р. № 638-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 25. – Ст. 180. 7. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 р. № 1556-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37–38. – Ст. 2004. 8. Про військовий обов'язок та військову службу: Закон України від 25 березня 1992 р. № 2232-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 385. 9. Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних сил України, та членів їх сімей: Закон України від 15 червня 2004 р. № 1763-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 36. – Ст. 444. 10. Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції: Указ Президента України від 18 березня 2015 р. № 150/2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 23. – Ст. 633. 11. Про забезпечення належним медичним обслуговуванням військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу, які зазнали поранення, контузії чи іншого ушкодження здоров'я під час проведення антитерористичної операції на сході України: Постанова Верховної Ради України від 29 травня 2014 р. № 1286-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 27. – Ст. 2233. 12. Про затвердження Інструкції про порядок та розміри виплати винагороди військовослужбовцям Державної спеціальної служби транспорту за безпосередню участь у воєнних конфліктах чи антитерористичній операції, інших заходах в умовах особливого періоду: Наказ Міністерства інфраструктури України від 18 липня 2016 р. № 243 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 64. – Ст. 234. 13. Про затвердження Інструкції про порядок та умови виплати винагороди особам рядового і начальницького складу служби цивільного захисту за безпосередню участь в антитерористичній операції, інших заходах в умовах особливого періоду: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 17 травня 2016 р. № 385 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 47. – Ст. 1714. 14. Про затвердження Комплексної програми підтримки учасників антитерористичної операції та членів їх сімей – мешканців м. Львова: Ухвала Львівської міської ради від 31.07.2016 № 3700. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/ABED68387222049CC2257D2C004208E5?OpenDocument](http://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/ABED68387222049CC2257D2C004208E5?OpenDocument) 15. Про затвердження плану заходів щодо медичної, психологічної, професійної реабілітації та соціальної адаптації учасників антитерористичної операції: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 березня 2015 р. № 359-р // Урядовий кур'єр від 18 квітня 2015 р. – № 71. 16. Про затвердження плану міжвідомчих заходів з адаптації до мирного життя учасників антитерористичної операції: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 січня 2016 р. № 10-р // Урядовий кур'єр від 21 січня 2016 р. – № 12. 17. Про затвердження Положення про експертну групу з розгляду документів щодо протезування та/або ортезування учасників

антитерористичної операції, які втратили функціональні можливості кінцівок: Наказ Міністерства соціальної політики України від 25 березня 2016 р. № 286 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 35. – Ст. 1371. 18. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів із соціальної та професійної адаптації учасників антитерористичної операції (крім військовослужбовців, звільнених у запас або відставку): Постанова Кабінету Міністрів України від 31 березня 2015 року № 179 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 30. – Ст. 27. 19. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті на забезпечення постраждалих учасників антитерористичної операції санаторно-курортним лікуванням: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 березня 2015 року № 200 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 31. – Ст. 10. 20. Про затвердження Порядку надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 413 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 73. – Ст. 54. 21. Про Збройні сили України: Закон України від 06 грудня 1991 р. № 1934-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 9. – Ст. 108. 22. Про Національну гвардію України: Закон України від 13 березня 2014 р. № 876-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 17. – Ст. 594. 23. Про оздоровлення та відпочинок дітей: Закон України від 04 вересня 2008 року № 375-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 45. – Ст. 313. 24. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України від 21 березня 1991 р. № 875-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 21. – Ст. 252. 25. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142. 26. Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни: Закон України від 16 березня 2004 р. № 1603-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 25. – Ст. 347. 27. Про проведення парламентських слухань на тему: «Державні гарантії соціального захисту учасників антитерористичної операції, Революції Гідності та членів їхніх родин: стан і перспективи»: Постанова Верховної Ради України від 17 липня 2016 р. № 1470-VIII // Голос України від 16 липня 2016 р. – № 132-133. 28. Про реабілітацію інвалідів в Україні: Закон України від 06 жовтня 2005 р. № 2961-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 2. – Ст. 36. 29. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 лютого 2015 року «Про заходи щодо створення належної матеріально-технічної бази для лікування, реабілітації та оздоровлення військовослужбовців та інших осіб, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, а також учасників бойових дій та інвалідів війни»: Указ Президента України від 12 березня 2015 р. № 140/2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 22. – Ст. 596. 30. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 р. № 2011-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 15. – Ст. 190. 31. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22 жовтня 1993 р. № 3551-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 45. – Ст. 425. 32. Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист: Закон України від 24 березня 1998 р. № 203/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 40. – Ст. 429. 33. Про утворення Міжвідомчого координаційного центру соціально-трудової реабілітації учасників антитерористичної операції, які одержали поранення, контузію, каліцтво або інше захворювання під час участі в антитерористичній операції: Постанова Кабінету Міністрів України від 02 березня 2016 року № 143 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 20. – Ст. 57. 34. Програма соціальних виплат у Львівській області на 2015–2019 роки дітям військовослужбовців, добровольців, волонтерів, які загинули під час участі в антитерористичній операції або померли внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, отриманих у зоні АТО: Рішення Львівської обласної ради від 16 вересня 2015 р. № 1412 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/ABED68387222049CC2257D2C004208E5?OpenDocument](http://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/ABED68387222049CC2257D2C004208E5?OpenDocument) 35. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про житлово-комунальні послуги» щодо належного соціально-економічного захисту учасників

антитерористичної операції та членів їх сімей (про справедливе призначення та надання субсидій) / Внесено нар. деп. В. Л. Константиновським 16.12.2014 р. № 1487. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52965 36. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (щодо підвищення мінімальної пенсії з втрати годувальника членам сімей загиблих учасників антитерористичної операції) / Внесено нар. деп. С. Г. Міщенком 16.01.2015 р. № 1777. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53604 37. Проект Закону про внесення змін до статті 23 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» (щодо встановлення підвищеного мінімального розміру допомоги по безробіттю учасникам антитерористичної операції та іншим ветеранам війни) / Внесено групою народних депутатів 15.06.2015 р. № 2974а. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55576 38. Проект Закону про внесення зміни до пункту 10 розділу III «Перехідні положення» Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» (щодо посилення соціального захисту військово-службовців та працівників, які беруть участь в антитерористичних операціях) / Внесено нар. деп. В. І. Балогою 14.01.2015 р. № 1750. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53580 39. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник. – 3-тє видання. – К.: Алерта, 2012. – 524 с.

REFERENCES

1. Some questions prosthesis and orthosis products increased functionality of the latest technology and manufacturing techniques that are not in Ukraine, certain categories of citizens who participated in the anti-terrorist operation and / or maintenance of its functionality and lost limb or limbs on October 1, 2014 № 518. Cabinet of Ministers of Ukraine. 2014. Vol. 82, Art. 55. 2. The Constitution of Ukraine on June 28, 1996 № 254k / 96-VR. Supreme Council of Ukraine, 1996, Vol. 30, Art. 141. 3. Kochemyrovska O.A., Pyschulina O.M. *Osnovni naprjamky optymizacii' systemy social'nogo zahystu v Ukrai'ni* [The main directions of optimization of the system of social protection in Ukraine]. Kiev. NIDS., 2012. 54 p. 4. Langer Y. I. *Reforming the legal system as a means of increasing its efficiency: diss. ... kand. jurid. nauk. (Reformuvannja pravovoi' systemy jak zasib pidvyshhennja i'i' efektyvnosti)* – Uzhgorod, 2007. – 215 p. 5. The issue of anti-terrorist operation members and families of fallen members of the antiterrorist operation land on 19 August 2015. № 898-p. Cabinet of Ministers of Ukraine. 2014. Vol. 72, Art. 115. 6. On the fight against terrorism on 20 March 2003, № 638-IV. Supreme Council of Ukraine, 2003, Vol. 25, Art. 180. 7. On higher Education Law of Ukraine on July 1, 2014, № 1556-VII. Supreme Council of Ukraine, 2014, Vol. 37-38, Art. 2004. 8. On Military Duty and Military Service Law of Ukraine on March 25, 1992, № 2232-XII. Supreme Council of Ukraine, 1992, Vol. 27, Art. 385. 9. On state guarantees of social protection of servicemen who are exempt from service in connection with the reform of the Armed Forces of Ukraine and their families: Law of Ukraine on of 15 June 2004, № 1763-IV. Supreme Council of Ukraine, 2004, Vol. 36, Art. 444. 10. On additional measures on social protection of participants of the antiterrorist operation: Order of the President of Ukraine from March 18, 2015 № 150/2015 (In Ukraine) (Official Bulletin of Ukraine. 2015. № 23. Art. 633). 11. About ensure proper medical care and military servicemen of members who have suffered injury, concussion or other damage to health during the counter-terrorist operation in eastern Ukraine: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine of 29 May 2014 № 1286-VII. Supreme Council of Ukraine, 2014, Vol. 27, Art. 2233. 12. On Approval of Regulations on the procedure and size of remuneration to servicemen of the State Special Transport Service for direct participation in armed conflicts or counter-terrorist operations and other activities under the extraordinary period: Decree of the Ministry of Infrastructure of Ukraine on July 18, 2016 № 243 (In Ukraine) (Official Bulletin of Ukraine. 2016. № 64. Art. 234). 13. On approval of the Regulations on the procedure and terms of remuneration to persons of ordinary and chief of civil protection for direct participation in anti-terrorist operations and other activities during a Special Period: Order of the Ministry of Interior of Ukraine of 17 May 2016, № 385 (In Ukraine) (Official Bulletin of Ukraine. 2016.

№ 47. Art. 1714). 14. On approval of the Comprehensive Program Membership counterterrorist operations and their family members – residents in Lviv, Lviv city council decree of 31.07.2016 № 3700. (In Ukraine) Available at: [http://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/ABED68387222049CC2257D2C004208E5?OpenDocument](http://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/ABED68387222049CC2257D2C004208E5?OpenDocument) (accessed 01.08.2016). 15. On approval of the action plan on medical, psychological, vocational rehabilitation and social adaptation participants in anti-terrorist operations: Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 31, 2015 № 359-p (In Ukraine) (Governmental courier. 2015. № 71). 16. Approving the plan interagency activities to adapt to civilian life participants in anti-terrorist operations: Cabinet of Ministers of Ukraine of January 13, 2016 p. № 10-p (In Ukraine) (Governmental courier. 2016. № 12). 17. On approval of the expert group to review documents related to the prosthesis and / or anti-terrorist operation orthosis members who have lost limbs functionality: Order of the Ministry of Social Policy of Ukraine of 25 March 2016 № 286 (In Ukraine) (Official Bulletin of Ukraine. 2016. № 35. Art. 1714). 18. On approval of the use of funds provided by the state budget for the implementation of measures on social adaptation and professional participants of the antiterrorist operation (except military personnel, retired or resigned): The Cabinet of Ministers of Ukraine of March 31, 2015 № 179 (In Ukraine) (Official Bulletin of Ukraine. 2015. № 30. Art. 27). 19. On approval of the use of funds provided by the state budget to provide affected members of the antiterrorist operation sanatorium-resort treatment: Cabinet of Ministers of Ukraine of March 31, 2015 № 200 (In Ukraine) (Official Bulletin of Ukraine. 2015. № 200. Art. 10). 20. On approval of veteran status to persons who defended the independence, sovereignty and territorial integrity of Ukraine and took part in anti-terrorist operations, ensuring its implementation: Cabinet of Ministers of Ukraine of August 20, 2014 № 413 (In Ukraine) (Official Bulletin of Ukraine. 2014. № 73. Art. 54). 21. On the Armed Forces of Ukraine Law of Ukraine dated 06 December 1991 1934-XII (In Ukraine) (Supreme Council of Ukraine, 1992, Vol. 9, Art. 108.). 22. On the Armed Forces of Ukraine Law of Ukraine dated 06 December 1991 1934-XII (In Ukraine) (Supreme Council of Ukraine, 1992, Vol. 9, Art. 108.). 23. On the health and recreation of children: the Law of Ukraine on September 4, 2008 № 375-VI (In Ukraine) (Supreme Council of Ukraine, 2008, Vol. 45, Art. 313.). 24. On the basis of social protection of invalids in Ukraine: Law of Ukraine on March 21, 1991 № 875-XII (In Ukraine) (Supreme Council of Ukraine, 1991, Vol. 21, Art. 252.). 25. Child Protection: Law of Ukraine on April 26, 2001 № 2402-III (In Ukraine) (Supreme Council of Ukraine, 2001, Vol. 30, Art. 142.). 26. Improving financial situation combatants and war invalids Law of Ukraine dated March 16, 2004 № 1603-IV (In Ukraine) (Supreme Council of Ukraine, 2004, Vol. 25, Art. 347.). 27. On the parliamentary hearings on "State guarantees of social protection of participants of the antiterrorist operation, Revolution Advantages and their families: Status and Prospects": Resolution of the Supreme Rada of Ukraine of 17 July 2016 № 1470-VIII (In Ukraine) (Voice of Ukraine, 2016, Vol. 132-133.). 28. On the Rehabilitation of the Disabled in Ukraine: the Law of Ukraine dated 06 October 2005 № 2961-IV (In Ukraine) (Supreme Council of Ukraine, 2006, Vol. 2, Art. 36.). 29. On the decision of the National Security and Defense of Ukraine of 18 February 2015 "On measures to create adequate logistical base for treatment, rehabilitation and recovery of military personnel and others who took part in anti-terrorist operations, ensuring its implementation and combatants and war invalids ": President of Ukraine Decree of 12 March 2015 № 140/2015 (In Ukraine) (Official Bulletin of Ukraine, 2015, Vol. 22, Art. 596.). 30. On social and legal protection of servicemen and their families: the Law of Ukraine of 20 December 1991 № 2011-XII (In Ukraine) (Supreme Council of Ukraine, 1992, Vol. 15, Art. 190.). 31. On the status of war veterans, guarantees of their social protection of the law of Ukraine on 22 October 1993 № 3551-XII (In Ukraine) (Supreme Council of Ukraine, 1993, Vol. 45, Art. 425.). 32. On the status of military veterans, veterans of the Interior and some other people and their Social Security Law of Ukraine on 24 March 1998 № 203/98-VR (In Ukraine) (Supreme Council of Ukraine, 1998, Vol. 40, Art. 429.). 33. On establishment of the Interagency Coordination Center of social and vocational rehabilitation participants in anti-terrorist operations that have received injuries, concussion, injury or other illness while participating in anti-terrorist operations: Cabinet of Ministers of Ukraine on March 2, 2016 № 143 (In Ukraine) (Official Bulletin of Ukraine, 2016, Vol. 20, Art. 57.). 34. The program of social benefits in the Lviv region for 2015–2019 years the children of military personnel, volunteers, volunteers who died while participating in anti-terrorist operations or died as a result of injury, concussion or injury

received in the zone ATO: Decision of the Lviv regional council on September 16, 2015 № 1412 (In Ukraine) Available at: [http://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/ABED68387222049CC2257D2C004208E5?OpenDocument](http://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/ABED68387222049CC2257D2C004208E5?OpenDocument) (accessed 01.08.2016). 35. Draft Law on Amendments to the Law of Ukraine "On housing services" to the appropriate social and economic protection of participants in the antiterrorist operation and their families (about fair appointment and subsidies) of 16 December 2014. Number 1487. (In Ukraine) Available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52965 (accessed 01.08.2016). 36. Draft Law on Amendments to the Law of Ukraine "On Pension Security persons discharged from military service and certain other persons" (to raise the minimum pension survivor family members of the dead members of the antiterrorist operation) of 16 January 2015 № 1777 (In Ukraine) Available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53604 (accessed 01.08.2016). 37. Draft Law on Amendments to Article 23 of the Law of Ukraine "On Compulsory State Social Unemployment Insurance" (regarding the installation of high minimum size of unemployment benefits to participants of the antiterrorist operation and other veterans) of June 15, 2015 № 2974. (In Ukraine) Available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55576 (accessed 01.08.2016). 38. Draft Law on Amendments to § 10 Section III of the "Transitional Provisions" Law of Ukraine "On amendments and ceasing invalid some legislative acts of Ukraine" (concerning the strengthening of social protection of servicemen and workers involved in anti-terrorist operations) 14 January 2015 № 1750. (In Ukraine) Available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53580 (accessed 01.08.2016). 39. Skakun O.F. *Teoriya prava I derzhavi [Theory of Law and State]*. Kiev. Alerta Publ., 2012. 524 p.